תל-חי
אוניברסיטה בהקמה

נפרדים מגורן

ניוזלטר זה מוקדש לזכרו של פרופ' חיים גורן ז"ל, דמות מפתח בהתפתחותה של המכללה האקדמית תל-חי. פרופ' גורן, תושב ראש-פינה, החל את מסעו האקדמי המרשים בלימודי תואר ראשון בלימודי ארץ-ישראל באוניברסיטת חיפה אותם סיים בהצטיינות (1983), המשיך לתארים מתקדמים בגיאוגרפיה היסטורית באוניברסיטה העברית (תואר שני ב-1986 ודוקטורט ב-1993, שניהם בהצטיינות). דרכו במכללה החלה כמרצה מן החוץ עוד בשנותיה כשלוחה של אוניברסיטת חיפה, והוא הצטרף לסגל עם הקמת החוג ללימודים רב-תחומיים. בשנת 2012 הוענק לו תואר פרופסור מן המניין, לאחר שקודם לכן קיבל קביעות (2003) ודרגת פרופסור חבר (2004).

פרופ' חיים גורן ז"ל הטביע את חותמו על המכללה האקדמית תל-חי בשורה של תפקידים מרכזיים ומשפיעים, החל ממתאם חוגים וראש בית ספר, דרך ראש ועדת ספריה וראש רשות המחקר, ועד לסגן נשיא לעניינים אקדמיים. הוא היה הכוח המניע מאחורי הקמת בית הספר למדעי החברה והרוח והתכנית לתואר שני ב"לימודי הגליל". בנוסף לתרומתו המוסדית, פרופ' גורן היה מעורב עמוקות בקהילה, בין היתר בעריכת ספר על המושבה ראש-פינה. ראוי לציון מיוחד שירותו במשך שש שנים כחבר בוועדה לתכנון ותקצוב (ות"ת) ובוועדות משנה שלה מטעם המועצה להשכלה גבוהה (מל"ג) - הישג מרשים ונדיר עבור איש סגל של מכללה.

זכיתי ללכת לצדו ולאורו של גורן

ההספד שנשאה פרופ' ציונה גרוסמרק בהלוויה

גורן, כן כך פשוט, גורן, אלו היו המילים שלו כשנפגשנו לראשונה בתל חי, לא דר. גורן, אז עוד לא היה פרופסור, ולא חיים, גורן פשוט גורן. וכך מאז נפגשנו אי אז בתל-חי, בתל-חי הקטנה, שלוחה של אוניברסיטת חיפה, הצטלבה דרכנו וזכיתי ללכת בעקבותיו לצדו ולאורו של גורן.
מי שהכיר את גורן הכיר את איש המשפחה, את החוקר את המדריך את האיש שידע להעריך יין טוב, אני רוצה לדבר על גורן אחר, גורן שהכרתי כקולגה, האיש שלא היה רק חוקר שהזיז כל פסיק ונקודה כדי להגיע לשלמות במאמריו ובספריו ובאותה יסודיות גם הנחה ובדק את העבודות של תלמידיו הרבים, עבודות שעליהן העיר בכתב יד בלתי קריא בעליל. גורן שותף וחבר, היה איש המכללה. ליבו ונשמתו היו נתונים למכללת תל-חי. והוא היה איש החזון.

הכרנו כשהמכללה הייתה עדיין שלוחה של אוניברסיטה, אבל גורן חשב בגדול - החוג ללימודים רב תחומיים היה התוצר האקדמי הראשון שנוצק ועוצב ברוחו של גורן כשהמכללה יצאה לעצמאות אקדמית. ובדרך לשם היו עשרות שעות של ישיבה שבה אנחנו עוברים על כל משפט ועל כל פיסקה, ולא רק כדי שיצא מסמך שיתקבל על ידי המל"ג, אלא כדי שנפיק מסמך שגורן יהיה שלם אתו. זה היה אופי העבודה המשותפת - היה חזון, אבל היה המעשה, המעשה היסודי והמוקפד. ומי שעבד והכיר אותו ידע כי ליבו של האיש הקשוח הזה הוא לב רך.

אני רוצה לשתף בשלוש תמונות קצרות מהעבודה המשותפת ודווקא משנים רחוקות:
הראשונה מאותן שנים מוקדמות בחיי המכללה העצמאית הצעירה: מפגש של קבוצת חוקרים ומרצים שכולם עוסקים בדרך זאת או אחרת בחקר הגליל, מי בהיסטוריה, מי בגיאוגרפיה, סוציולוגיה ועוד, את המפגש יזם גורן והחזון שהעלה באותה פגישה היה ענק - הקמת מכון לחקר הגליל, על היבטיו השונים. יצאנו לאחר שעתיים ועמדנו, גורן ואני ליד החניה היינו מתוסכלים, כל כך הרבה דיבורים היו באותה פגישה וכל כך מעט היבטים מעשיים. ואז ממש שם בחניה מתוך התסכול נולדו שני אירועים - אם לא מכון מחקר, נתחיל בקטן - כנס מחקרי גליל.

שם גם נטמן הזרע לפרויקט האקדמי של התואר השני בלימודי גליל. רעיון הכנס קרם עור וגידים במהרה והיה הבייבי של גורן, שידע להביא לכאן לקצה הארץ, את טובי החוקרים שעסקו בחקר הגליל, שהרי לגורן לא אומרים לא. והרעיון לתכנית אקדמית ללימודי גליל? זרמו מים רבים בירדן עד שהמכללה הייתה בשלה להגיש את התואר השני בלימודי גליל, שנוצק אף הוא ברוחו של גורן.

תמונה אחרת מאותן שנים:
סיור משותף בהדרכת גורן ובהדרכתי לתלמידי החוג ללימודים רב תחומיים. בין בתי כנסת עתיקים לאתרי הנצרות בצפון הכנרת. יום גשם סגרירי, אבל איזו התרוממות רוח הייתה שם.
גורן שהכיר את מרבית אנשי הדת הנוצרים הפגיש את הסטודנטים עם חבריו אנשי הדת, ושטף בידע שלו את הסטודנטים המוקסמים. למרות הגשם שלא פסק לרגע היה שם קסם באוויר. גורן ידע לייצר את הקסם הזה בדרכו המיוחדת. וכך למרות המעטה הקשוח שעטה ספגו הסטודנטים לצד הידע גם את האהבה הגדולה לגליל.

ועוד תמונה:
כנס מחקרי גליל, בקמפוס המזרחי. השעה 8:00 בבוקר, המכללה עדיין ריקה, הכנס אמור להתחיל רק בעוד שעה, אנשי התחזוקה מתחילים להכין את האולמות, אנשי הציוד האורקולי פורסים את הציוד באולמות, דיאנה על הפרטים והטלפונים. הכל מתנהל כשורה. וגורן? גורן כבר כאן אולי כבר משבע וחצי, שהרי לא יתכן שמשהו ישמט. ובזמן שהכנס מתנהל, אם איננו יושב ראש, הוא עובר בחדרים ומוודא, עד הפרט האחרון שכל המרצים הגיעו, שהציוד פועל, שהכל זורם בחגיגת הידע הזאת.

אלו הן רק שלוש תמונות מאלו שאני אוצרת בליבי משנים רבות של עבודה משותפת. זכיתי לפגוש ולעבוד לצדו של אדם שהיה בו מאה אחוז של נתינה מחויבות ואחריות, אדם שהיה בו מאה אחוז של חברות ושותפות.
ב;שנים האחרונות כמעט ולא נפגשנו, הפעם האחרונה הייתה פגישה מקרית עם גורן ואילה ישבנו יחד לקפה והבטחתי לכם גורן ואילה שאגיע אליכם לביקור וזה כבר לא קרה.
אני כואבת פרידה מחבר ושותף. מחבקת אותך אילה, כל שיש לי הן רק מילים של נחמה לך אילה ולילדיכם.

וגורן? - אם יש גן עדן אי שם למעלה, הוא יושב שם עכשיו על כוס יין משובח ומשוחח עם חבריו עם קונרד שיק, עם שומכר עם רובינסון ומעגל ענק של חוקרי ארץ ישראל הראשונים, אולי הצטרף גם המומר מוזס שפירא למעגל, יחד עם גורן מסבים במעגל כל אלו שבחייו ובמחקריו הרבים הקים להם שם.
היה שלום חבר.

• • • • • • •

מה הפירוש של גורן עבורי?

ההספד שנשא פרופ' אמיר גולדשטיין בהלוויה

אפנה אל חיים בלשון יחיד ביודעי שדבריי מבטאים מחשבות ותחושות של רבות ורבים. חיים, בעצם התעקשת להיות גורן. מה פירושו של גורן עבורי? אני עוד זכיתי להיות סטודנט שלך בשנות התשעים הראשונות, כאשר תל-חי עוד הוגדרה כשלוחה ולא הייתה מוסד אקדמי עצמאי ומאז זכיתי, כמו כל כך הרבה מרצות ומרצים בני הדור שלי, לפגוש אותך תחנה אחר תחנה, בדרכי האקדמית והמחקרית. היית עבורנו מורה, מדריך ומקור להשראה.

מה פירושו של גורן?

גורן הוא מודל.

מישור אחד של המודל שהיית עבורי, עבורנו, הוא היותך מוסד מחקר של איש אחד. בימים ההם, הרחוקים, כדי לחקור, לכתוב ספרים, לפרסם מאמרים, לבנות את מעמדך כגיאוגרף-היסטורי מהמעלה הראשונה, כמומחה בעל שם לפעלתנות האירופית, והגרמנית בפרט, בארץ ובמזרח התיכון, במאה התשע עשרה הארוכה, כדי לסלול את הדרך שאתה סללת אז, במכללה הצעירה, היה צורך בחוכמה, בכישרון, במאמץ ובפעלתנות שקשה היום לתאר. גם היום היינו שמחים לקבל תנאים משופרים יותר למחקר, אבל בשנים שבהן אתה בנית עולם המחקר שלך, לא היו ולא מקצת ממערכות התמיכה שלהן אנחנו זוכים היום. ובשעה שעמיתייך באוניברסיטאות היו משופעים בתקציבי מחקר, לימדו שעות מעטות לעומתך, השתייכו למוסדות מחקריים שתמכו בהם, אתה נדרשת לסלול את הדרך בעצמך. ואכן, עמדו רבים משתאים, על האופן שעשית זאת, על הדרך שבה היית למוסד מחקר של איש אחד. במקומות רבים בארץ, כאשר נדרשה דוגמה לאדם מהמכללות של אז שנמצא על אף התנאים בחזית המחקר - שמך היה הראשון שעלה.

כל מי שמבקש להבין את המפנה שהתחולל בגורלה של הארץ הזו לפני מאתיים או מאה חמישים שנה, נדרש לקרוא את ספרייך ומאמרייך הרבים ם, ללמוד מחקרך, לשאוב מתובנותייך. מעמק החולה ועד ים המלח ובחזרה. אני יודע שגם בשנה האחרונה היית בעיצומם של פרויקטים מחקריים בעלי חשיבות. לא עלייך המלאכה לגמור. תלמידות ותלמידים שלך, המפוזרים במקומות מגוונים, שרואים בך מודל לחיקוי, ימשיכו במלאכת המחקר, בניסיון להבין את אשר קרה כאן, לשחזר מסמכים ופרשיות נעלמות ולפרשם.

גורן הוא מודל גם בגליליות שלו. הוא היה איש הגליל, הכיר את מרחביו ואת נבכיו, הסתובב בכבישיו ובדרכיו והיה מרושת באופן שאין שני לו בין אנשיו. הגליל על ייחודי הגיאוגרפי, על הנוף הטבעי והתרבותי שלו, על הרכבו האנושי המגוון והמיוחד, על כרמיו ויקביו, היה הממלכה של גורן וגורן היה מיקיריו. התוצאה האקדמית של הזיקה העמוקה של חיים לגליל, באה לידי ביטוי ביצירתיות המרשימה של חיים שציונה כבר עמדה עליה והייתה שותפה לה, בייסוד כנס מחקרי גליל, בהוצאת ספרים המרכזים מחקרים חדשים על הגליל ובבניית התכנית ללימודי גליל בתל-חי, תכנית שחשפה בפני מאות מתושבי הגליל ומעבר לו, את צפונות האזור בראייה רב-תחומית ומרתקת. הרבית את הידע על הגליל ואת אוהביו של חבל הארץ הזה שנמצא עכשיו אחר טלטלה גדולה. זה לא היה יכול לקרות בלעדייך, בלי היזמות הבלתי נלאית שלך, בלי הכישרון הביצועי שלך חיים ובלי הקשרים המיוחדים שהיו לך עם כל כך הרבה אנשים.

אפנה אל חיים בלשון יחיד ביודעי שדבריי מבטאים מחשבות ותחושות של רבות ורבים. חיים, בעצם התעקשת להיות גורן. מה פירושו של גורן עבורי? אני עוד זכיתי להיות סטודנט שלך בשנות התשעים הראשונות, כאשר תל-חי עוד הוגדרה כשלוחה ולא הייתה מוסד אקדמי עצמאי ומאז זכיתי, כמו כל כך הרבה מרצות ומרצים בני הדור שלי, לפגוש אותך תחנה אחר תחנה, בדרכי האקדמית והמחקרית. היית עבורנו מורה, מדריך ומקור להשראה.

מה פירושו של גורן?

גורן הוא מודל.

מישור אחד של המודל שהיית עבורי, עבורנו, הוא היותך מוסד מחקר של איש אחד. בימים ההם, הרחוקים, כדי לחקור, לכתוב ספרים, לפרסם מאמרים, לבנות את מעמדך כגיאוגרף-היסטורי מהמעלה הראשונה, כמומחה בעל שם לפעלתנות האירופית, והגרמנית בפרט, בארץ ובמזרח התיכון, במאה התשע עשרה הארוכה, כדי לסלול את הדרך שאתה סללת אז, במכללה הצעירה, היה צורך בחוכמה, בכישרון, במאמץ ובפעלתנות שקשה היום לתאר. גם היום היינו שמחים לקבל תנאים משופרים יותר למחקר, אבל בשנים שבהן אתה בנית עולם המחקר שלך, לא היו ולא מקצת ממערכות התמיכה שלהן אנחנו זוכים היום. ובשעה שעמיתייך באוניברסיטאות היו משופעים בתקציבי מחקר, לימדו שעות מעטות לעומתך, השתייכו למוסדות מחקריים שתמכו בהם, אתה נדרשת לסלול את הדרך בעצמך. ואכן, עמדו רבים משתאים, על האופן שעשית זאת, על הדרך שבה היית למוסד מחקר של איש אחד. במקומות רבים בארץ, כאשר נדרשה דוגמה לאדם מהמכללות של אז שנמצא על אף התנאים בחזית המחקר - שמך היה הראשון שעלה.

כל מי שמבקש להבין את המפנה שהתחולל בגורלה של הארץ הזו לפני מאתיים או מאה חמישים שנה, נדרש לקרוא את ספרייך ומאמרייך הרבים ם, ללמוד מחקרך, לשאוב מתובנותייך. מעמק החולה ועד ים המלח ובחזרה. אני יודע שגם בשנה האחרונה היית בעיצומם של פרויקטים מחקריים בעלי חשיבות. לא עלייך המלאכה לגמור. תלמידות ותלמידים שלך, המפוזרים במקומות מגוונים, שרואים בך מודל לחיקוי, ימשיכו במלאכת המחקר, בניסיון להבין את אשר קרה כאן, לשחזר מסמכים ופרשיות נעלמות ולפרשם.

גורן הוא מודל גם בגליליות שלו. הוא היה איש הגליל, הכיר את מרחביו ואת נבכיו, הסתובב בכבישיו ובדרכיו והיה מרושת באופן שאין שני לו בין אנשיו. הגליל על ייחודי הגיאוגרפי, על הנוף הטבעי והתרבותי שלו, על הרכבו האנושי המגוון והמיוחד, על כרמיו ויקביו, היה הממלכה של גורן וגורן היה מיקיריו. התוצאה האקדמית של הזיקה העמוקה של חיים לגליל, באה לידי ביטוי ביצירתיות המרשימה של חיים שציונה כבר עמדה עליה והייתה שותפה לה, בייסוד כנס מחקרי גליל, בהוצאת ספרים המרכזים מחקרים חדשים על הגליל ובבניית התכנית ללימודי גליל בתל-חי, תכנית שחשפה בפני מאות מתושבי הגליל ומעבר לו, את צפונות האזור בראייה רב-תחומית ומרתקת. הרבית את הידע על הגליל ואת אוהביו של חבל הארץ הזה שנמצא עכשיו אחר טלטלה גדולה. זה לא היה יכול לקרות בלעדייך, בלי היזמות הבלתי נלאית שלך, בלי הכישרון הביצועי שלך חיים ובלי הקשרים המיוחדים שהיו לך עם כל כך הרבה אנשים.

גורן הוא גם מוסד בכל הקשור ליצירת הקשרים עם אנשים. חיים רקם וטווה לאורך השנים מערכת עניפה של קשרים עם אנשים. אנשים בגליל, אנשים ברחבי הארץ וברחבי העולם, בגרמניה, בנסיעות שמשלבות מוזיקה טובה עם איילה, מחקר כמובן אבל משמרות קשרים ארוכי שנים עם רבים וטובים. אולי גם זו היית הדרך היחידה של מי שעיקר עמלו בשיטוט בארכיונים, בנבירה בתיקים על תיקים עם מסמכים מאובקים, (קשה להסביר לאנשים נורמליים עד כמה החוויה הזו מרתקת ומרגינה), בכתיבה סיזיפית על השולחן ומאחורי המחשב, ליהנות מחיים חברתיים, מלאי סקרנות, אספרסו ויין טוב. מערכת הקשרים הזו גרמה לכך שכל כך הרבה אנשים הכירו, הוקירו, העריכו ואהבו את גורן.

כמה מאיתנו נחשפנו ממש בשנים האחרונות לאנשים הרבים שחשו קשר עמוק עם גורן כאשר התחלנו לגבש את ספר המחקרים החדשים של הגליל. קודם כל אנחנו כל כך שמחים שהחלטנו, בעצה אחת עם הנהלת תל-חי, להקדיש את הספר הזה, לגורן. זה היה כל כך טבעי - כבר קיבלת את תואר יקיר תל-חי, והיה כל כך חשוב לעשות זאת גם באמצעות הספר. העניין היה שכל כך הרבה אנשים רצו להשתתף בספר לכבודו של גורן. חוקרים בעלי שם מהאוניברסיטאות השונות פנו אלינו ולכל אחד היה ברור שהוא יתרום מאמר לספר והספר הלך וטפח והפך לעב כרס. הצלחנו להוציא את הספר בזמן וביקרנו ממש בין יום הכיפורים לחג הסוכות האחרון, מוסטפא עבאסי ואני ומסרנו לגורן את הספר שהוקדש לו, גם בשם חברי המערכת האחרים, זאביק גריברג וטלי גולדברג ובשם תל-חי כולה. ולא היה פשוט לעשות זאת, גם כי ידענו כמה צריך להקפיד על כל פסיק ופסיק ולעמוד בסטנדרטים הגבוהים הידועים של גורן וחיכינו בחיל ורעדה שגורן יקרא את הספר מהמילה הראשונה עד האחרונה ויומר: מצאתי כמובן כמה שגיאות אבל עשיתם עבודה יפה. וידענו ששימחנו אותו. לא ידענו כמובן שהוא יספיק לשמוח בספר הזה שיצא לכבודו, זמן קצר כל כך.

אני רוצה לסיים לפנות אלייך חיים ולומר תודה גדולה, תודה אישית של רבות ורבים ותודה מערכתית של תל-חי כולה. תל-חי בדרך להיות אוניברסיטה ואתה בלטת בין אלה שהניחו את היסודות האיתנים למפעל האקדמי הגלילי החשוב הזה. התרומה שלך למכללה לא תסולא בפז והיא תונצח ותישמר ותהווה בסיס להמשך ההתפתחות של תל-חי. היום מדברים על אקדמיה ואקו-סיסטם. מי שירצה להבין את הזיקה בין אקדמיה לאקו-סיסטם, באופן המרשים ביותר, המובהק ביותר, מוזמן להתבונן עלייך ועל מפעל חייך.
איילה יקרה, בנות ובני משפחת גורן, דיברתי על חיים הציבורי וכמובן שהאבדן ברמה המשפחתית נעוץ ברבדים אינטימיים וחשובים יותר. אני מבקש למסור שוב את תנחומיי, תנחומינו על לכתו של חיים, לכתו של גורן, בטרם עת. זכרו יהיה ברוך.

שלום עמית וחוקר
השארת לנו מורשת עצומה שתלווה אותנו תמיד
פרופ' איגי ליטאור

פרופ' חיים גורן איננו. לא הגיוני!
חיים או כפי שנקרא בפי כל "גורן" תמיד נמצא. בוואטסאף בטלפון בימי שמחה וגם בימי עצב ויגון.
דרכנו הצטלבו לראשנה אי שם בסוף שנות ה80 כשחיים מנהל את היחידה האקדמית של אונ' חיפה בתל חי ומקבל בברכה את תכנית הדרמה תרפיה. ומהיום הראשון מתגלה כחבר אמת. אישית מתגייס עם כל הלב כשאנחנו נפצעים בתאונה ומלווה אותי ואותנו תוך שאינו מוותר לי לשוב ללמד ויחד עם אסנת מחפשים בכל המכללה כסא על גלגלים (בתקופה ההיא רק במשרדים היה כיסא כזה) כדי שאוכל לשבת וללמד כשאני על קביים.
חיים בעיני הוא רבי עקיבא של ימינו. בגיל מבוגר יחסית מתחיל ללמוד באקדמיה ואז במרץ שקדנות דייקנות והקפדה על קלה כחמורה מגיע לדוקטורט ולפרופסורה. חוקר כותב ומפרסם, הופך כל אבן ומוצא מסמכים בארכיונים עלומים ומביא ידע עצום בצורה בהירה ומרתקת. תמיד מסור ב150%! עובד סביב השעון, אף תפקיד לא קטן ערך בעיניך בין כסגן נשיא לעניינים אקדמיים, חבר מל"ג ראש חוג או מרצה. ומעל לכל אף פעם, כן ! אף פעם לא שוכח את האדם הבודד, את היחס האנושי לכל עובד, גם אם העומס עליך רב, יוצר קשרים אישיים ללא שום כוונות לרווח אישי ומחבר קרובים ורחוקים.
מתוך אלפי שעות גורן שלי אני תמיד נרגש מהתמונה של גורן יושב בספריה של תל חי , הוא כבר פרופסור אמריטוס , מכובד בכל מקום ואינו נבהל מכך שהמקום שהוקצה לו זה במחסן הספרים של הספריה. ראשית כי חיים אהב ספרים ומפות יותר מכל ושנית כי המקום לא נחשב בעיניו אלא העניין. להמשיך לטפח את אוסף המפות להמשיך לחקור את ארץ ישראל בתקופת הצליינות הנוצרית, להמשיך לכתוב ולהעשיר את הידע שלנו. כי אם לא נדע את ההיסטוריה של המקום הזה איך נמשיך בארץ הקשה הזו.
אני מלווה את חיים בימים של מתח לחץ וחרדה ורואה איך כל פעם למרות הקשיים אוסף כוחות ועושה עם כל הלב.
כמדומני שגייסתי אותו להיות יו"ר עמותת משאבים אי שם ב2005 או קצת אחרי ולמרות שתמיד חיים הקפיד לומר שאינו מבין בתחום העיסוק שלנו-תמיד תמיד היה קשוב תומך ומעורה תומך נלהב ברעיון החוסן ובצורך לסייע בארץ ובעולם. ובימים שמצבנו היה רעוע, התמיכה שלו ללא שום היסוס בהחלטות ובהמלצות שלאותו רגע נראו מטורפות, נתנו לכולנו במשאבים תחושה שעם חיים נצלח גם את המשבר הבא. ולא שגורן לא היה מודאג [נו טוב זה גורן במיטבו] אבל מעולם לא נתן לדאגה לבלום את משאבים ובכך סייע לנו לחלוף מכשולים מתוך האמונה ברעיון באידאה ובמעשה שלנו.

תודה לך חבר יקר על ימים של יחד , שיחות , חברות ומעבר לכל נוכחות וכן, אני תמיד אמתין לוואטסאפ, המנומס שלך "תרים טלפון אם יש לך זמן".

שמו של גורן יצא לפניו 'כמוסד מחקר של איש אחד'

פרופ' זאביק גרינברג

פרופ' חיים גורן היה איש הגליל עשרות רבות של שנים. ממנחי היסוד למכללה האקדמית תל-חי והקדיש את מירב שנותיו לעיצובה, לפיתוחה ולקידומה. גורן, כך קראו לו כולם, חדור חזון פנימי, גדוש במוטיבציה גבוהה ואכפתיות עמוקה. פרופ' גורן הוא מהאנשים המעטים והבולטים שקידמו את המכללה מאז ימיה הראשונים ועד להגעתה לרמה של מוסד אקדמי מוכר ובעל שם בהוראה ובמחקר. לאורך כל שנותיו במכללה ידע לרתום לחזונו שותפים רבים, מבית ומחוץ, בנה את התשתיות האקדמית: ההוראתית והמחקרית של המכללה האקדמית תל-חי והיה בין המובילים את המכללה למקום בו היא מצויה כיום-ראויה להפוך לאוניברסיטה של הגליל.

פרופ' גורן הגיע למכללה כמרצה צעיר ומבטיח בשנת 1993 לאחר שסיים תואר שני באוניברסיטה העברית בירושלים. הוא הוסמך מטעם אוניברסיטת חיפה להוביל את המסלולים האקדמיים הראשונים במכללה. בשנים אלו הוא פיתח שלשה מסלולי לימוד שהפכו אחר כך לבסיס עליו ניתנה ההכרה לתל-חי להפוך למוסד אקדמי עצמאי: המסלול ללימודם רב תחומיים, שאותו הוא ייסד ואותו ניהל כארבע שנים, המסלול ללימודי חינוך ובית הספר לעבודה סוציאלית. כך בשנים אלה, בחסות אוניברסיטת חיפה הקים בפועל את מה שייקרא לימים הפקולטה למדעי החברה והרוח.

בשנת 1999 הגה פרופ' חיים גורן יחד עם שותפתו פרופ' ציונה גרוסמרק את כנס 'אשכול כנסי תל-חי' ו'הכנס למחקרים חדשים של הגליל'. בתפקידו זה ייצר קשרים וחיבורים אקדמיים, הכיר את המכללה לטובי המרצים שהביא כאורחי הכנס, והחל ביצירת מערך קשרים אקדמיים, עם מי שהפכו בעזרת קשריו הרחבים לידידיה של המכללה, מבפנים ומבחוץ, הוא ייצר ותחזק במשך שנים רבות מערך ידידם וקרובים של המכללה שוחרי טובתה וממליצים שעומדים לעזרתה עד היום כחברי וועדות מקצועיות במועצה להשכלה גבוהה ובות"ת. חיים אירגן וריכז את הכנסים הללו במשך שני עשורים.

במשך שנים רבות פועל פרופ' גורן כאיש אקדמיה מהייחודיים בתחומו כגאוגרף היסטורי. הוא כתב וערך ספרים רבי חשיבות בתחום. מעל למאה מאמרים אקדמיים שפורסמו בכתבי העת הטובים ביותר בתחום. הבולטות של חיים בשדות המחקר שלו צמחה בשנים שבהן מערכת התמיכה לחוקרים בתל-חי הייתה מינימלית ובמובנים רבים שמו של גורן יצא לפניו כ'מוסד מחקר של איש אחד', אדם שבונה בעבודה קשה מן היסוד את תשתיות המחקר שלהן הוא נזקק. שבועות על שבועות היה יושב בספריות ובגנזכים, אוסף פרט אל פרט על כמרים ואנשי חקר ארץ ישראל ובנה במו ידיו את התחום של תיירות נוצרית לארץ ישראל במאה התשע עשרה. הוא היווה מודל לחיקוי עבור חוקרים רבים בפקולטה למדעי הרוח והחברה בתל-חי בהצבת יעד של מחקר חסר פשרות. עזר רבות, בהתנדבות, להקמת מרכז המורשת בראש פינה.

בשני העשורים האחרונים הוא פועל בהתנדבות במסגרת מרכז משאבים. הוא תרם מזמנו וממרצו לגיוס משאבים ותמיכה ברמה המדינתית והעולמית לפיתוח חוסן התמודדות אוכלוסייה עם מצבי חירום. בין השנים 2006 ל 2010 שימש פרופ' גורן כראש תחום המחקר במכללה.

לרבים מאיתנו כאן, היה גורן מנטור אקדמי. הוא הכיר כל איש צוות, כל אדם שהגיע ללמד הוא טרח להכיר באופן אישי, יזם פגישות היכרות, התעניין, ובה בעת בדק איך מתקדמים, מה המחקר שלך עכשיו? מה פרסמת? תשלח לי את הטיוטה אני אעבור עליה... ויומיים לאחר שליחת הטיוטה בחיל ורעדה מגיע מייל חוזר, עם המסמך ועליו אין ספור תיקונים והצעות לדיוק ולמיקוד ופיתוח נוסף של המאמר. וכששלחת את התיקון היה מזמין אותך לפגישה מסתכל עליך ואומר 'לא רע',,, וזה עליכם להבין ציון גבוה מאוד אצל גורן. זו אמירה שמהמאמר ראוי לשליחה ובסבירות גבוהה שגם יתקבל.

והיה את גורן של הצהריים, אי אז בבניין 7 בקמפוס הראשון שהיום אנחנו מכנים אותו המערבי. גורן של הצהריים זה גורן של אחרי ההוראה, של שיחות ואז נשלף בקבוק יין אדום, ולעולם זה יהיה יין אדום כי אם זה לא אדום זה לא יין-כך גורן. נשלפות 3-4 כוסיות והשיח האקדמי עולה ופורח.

נוח בשלום על משכבך גורן. אנחנו כאן ואתה חסר.

אדם סקרן וחוקר בכל רמ"ח אבריו
פרופ' דורון לביא נפרד

חיים גורן תמיד ייזכר אצלי קודם כל כאדם סקרן, חוקר בכל רמ"ח אבריו. אדם שלא משנה איפה ומתי תפגוש אותו תמיד תצא ממנו עם עוד קצת ידע והבנה על האזור שלנו. אשתי ענת למדה במסגרת התואר שלה קורס אצל חיים. באחד השיעורים הראשונים הגעתי לאסוף אותה והקדמתי מאד. לכן נכנסתי לכיתה לשמוע את חיים. הייתי מרותק. חיים היה מרצה שפשוט חי את מה שהוא מלמד. כל הזמן שילב את הידע והמחקר שלו, כך שהחומר שהוא העביר הפך למציאותי ומוחשי. לאחר אותו יום השתדלתי להגיע לעוד כמה הרצאות ואף הצטרפתי לסיור שהיה במסגרת הקורס בחיפה. בסיום הקורס לאחר המבחן חיים שואל אותי "איפה היית?", כאשר לא הבנתי את השאלה, הוסיף: "לא ראיתי אותך במבחן!".

החברות עם חיים התפתחה לאורך שנים, נפגשנו פעמים רבות ותמיד במקומות מיוחדים. חיים בעיקר אהב להיפגש במקומות מיוחדים, בעיקר במסעדות ובתי קפה. הדבר המדהים היה שלא משנה איפה נפגשנו, תמיד התייחסו לחיים כאורח הכבוד. זה היה חיים, שהוא נכנס למקום הייתה יראת כבוד, כולם ניגשו אליו, הבנת שמדובר בשורש גלילי נטוע עמוק באדמה עם חיבורים וקשרים אין סופיים, אדם נערץ שכולם חיפשו את קרבתו. עד רגעיו האחרונים הוא המשיך לחקור ולפעול, תמיד סקרן, תמיד מחדש, תמיד מרתק. התחושה היא שלחיים לא הספיקה תקופת חיים אחת, הוא היה צריך עוד מנה של חיים כדי להספיק את כל מה שתכנן. הוא השאיר חור גדול בגליל ובתחום המחקר של התקופה העות'מנית בגליל. חור שיהיה קשה מאד למלא אותו.
הוא יחסר לי, לחבריו האין סופיים, למשפחתו היקרה ובעיקר לגליל שכל כך אהב. יהיה זכרו ברוך.

35 שנים של קשר כחבר אישי ועמית באקדמיה
פרופ' אבי שגיא שוורץ

את גורן, כך הוא ביקש שנקרא לו, הכרתי לראשונה ב-1989, ומאז חלפו 35 שנה של קשרים נפלאים עמו, הן כעמית באקדמיה והן כחבר אישי. לא קשה היה להפוך לחבר של גורן, וזה הפך להיות הדבר המשמעותי ביותר.

גורן, בתפקידו בתל חי אז, היה אחראי לתיאום ולהנעת תוכניות אקדמיות שונות, בשלב שבו המכללה הייתה תחת חסותה של אוניברסיטת חיפה, ואני מוניתי כראש האקדמי של תל חי מטעמה. אז, לא ידעתי מה זה מכללה, ומכאן הכול החל, כשהמכללות האזוריות בישראל היו בשלב ההתהוות שלהן, וכך גם תל חי. גורן הצליח להלהיב אותי מהיום הראשון שהכרנו, ומיד פיתחתי פינה חמה לתל חי, ועד היום כך זה נשאר. העבודה המשותפת עם גורן הביאה למינוף תוכניות שונות שהפכו לאבני היסוד של המכללה כפי שהיא היום. החזון, המעוף, ההקפדה על כל פרט והראייה הרחבה - כל אלו אפיינו את גורן. כחלק ממעורבותי במל"ג, היה לי קל לתמוך במתן הסמכה לתל חי כמוסד עצמאי עם תוכניות שונות. מאז, תל חי היא מה שהיא היום, רבות בזכות גורן.

כחבר, זכיתי גם ליהנות מחברותו האישית, ובמיוחד מהמפגשים החמים בין אילה בת זוגו ורותי בת זוגתי, שכללו תמיד את מיטב הקולינריה והיינות. אני רק יכול להצר על כך שלא עשינו זאת די, כל אחד בגלל אילוצי החיים. בכל פעם שגורן היה מגיע לחיפה, הוא תמיד היה מתקשר ומנסה למצוא זמן להיפגש על כוס קפה - כזה היה גורן, תמיד זכר, ובצניעות ובשקט המאפיינים אותו.

לימים, למדתי להכיר גם את מומחיותו המדהימה בגיאוגרפיה היסטורית. כחבר מסור, גורן תמיד היה מוכן לחלוק את הידע העצום שלו, במסגרת סיורים מרתקים, ללא כל תמורה ובמקצועיות חסרת פשרות. אחד הסיורים המיוחדים היה לפני שנים רבות, כאשר הוא הדריך קבוצת חברים באתרי הנצרות בירושלים. זה היה סיור שהשאיר חותם עמוק בזיכרון, שכן גורן תמיד ידע היכן להשיג גם את המפתח הנכון כדי להיכנס למקומות שאינם נגישים לציבור הרחב.

לפני כמה שנים, הוא לקח על עצמו להדריך שני עמיתים שלי, פרופסורים לפסיכולוגיה מגרמניה, בגליל התחתון, העליון ורמת הגולן, טיול שעד היום נחרט בזיכרון. לבסוף, ואני כמובן מצמצם את מספר החוויות המשותפות עמו, בשנה שעברה, גורן התנדב להדריך קבוצה של סטודנטים שלי מארצות מתפתחות בהתפתחות הילד באוניברסיטת חיפה, בסיור באתרי הנצרות סביב הכנרת. גם כאן, הידע השופע שלו, ושוב המפתח הרלוונטי שתמיד היה בהישג ידו, הותירו חותם בלתי נשכח.

במוצאי שבת, ה-ו במרץ, עמדתי להתקשר אליו כדי לתאם סיור דומה עם קבוצת תלמידים חדשה, גם מארצות מתפתחות, ולתכנן יציאה עם אילה ועם גורן אל מסעדת עזבה בראמה, אותה כל כך אהבנו. תוך כדי, קיבלתי את הבשורה המרה שגורן הלך לעולמו. דמותו של גורן ממשיכה להיות מול עיני, במיוחד כמנטש.

פרופ' אבי שגיא-שורץ, אוניברסיטת חיפה, וכיום גם חבר סגל בכיר בחוג לפסיכולוגיה, תל-חי.

אדם יקר שהשאיר אחריו חלל גדול בלב כולנו
פרופ' עפרה וולטר

קשה לתאר במילים ספורות חיים של אדם יקר ומיוחד, שהשאיר אחריו חלל גדול בלב כולנו. זכיתי להכיר את חיים לא רק כקולגה מוערך, אלא גם כחבר אמיתי וקרוב.
כשהגעתי לתל חי בשנת 2003 מאוהלו, חיים קיבל אותי בחום רב, ליווה אותי בתבונה ובסבלנות אינסופית, ותמך ללא סייג. כמשנה לנשיא, חיים פתח בפניי את דלתו, עבר איתי על קורות החיים שלי, והדריך אותי לאורך כל הדרך בקידום האקדמי שלי. במהרה הקשר האקדמי בינינו הפך לידידות עמוקה ואמיתית.
לעולם לא אשכח את המפגשים עם רעייתו איילה, את השיחות העמוקות על כוס הקפה ששנינו כל כך אהבנו, ואת הארוחות הנעימות והמלאות צחוק. חיים תמיד התעניין בכנות במשפחה, בנכדים ובחיים שמעבר לעבודה. הוא היה נוכח תמיד - באירועים שמחים כמו גם ברגעים קשים - ברגישות, בנדיבות ובכבוד רב.
כראש החוג, יזמנו יחד תכנית מיוחדת לתעודת הוראה בשיתוף מכללות להוראה. חיים לא רק שיתף פעולה אלא היה מעורב באופן אישי, הגיע למפגשים וליווה את התהליך כולו מקרוב.
התמיכה והאכפתיות שלו חרגו הרבה מעבר למשרד. הוא היה זמין בטלפון בכל שעה, גם כשהיה בחו"ל, ותמיד ענה בסבלנות ובחמימות האופיינית לו.
אני זוכרת בחיבה רבה את הסיור שערכנו יחד ביקבי הצפון, שם נחשפה אהבתו השנייה הגדולה של חיים - היין. הוא ידע להעריך את הטעם ואת תרבות היין לעומק. בנוסף, חיים אהב מאוד את הכתיבה והאקדמיה, פרסם מאמרים וספרים רבים, והיה מרצה אהוב ומוערך על ידי תלמידיו וקולגות כאחד. היכולת המופלאה שלו לשלב כתיבה, הוראה ומחקר עם אהבתו העמוקה לחיים ולבני האדם הייתה ייחודית.
חיים היה אדם מלא תשוקה לחיים, סקרן ואופטימי, מלא בחכמה, בנדיבות ובטוב לב יוצא דופן. אני נושאת איתי את זכר השיחות שלנו, את קולו החם והרגוע ואת חיוכו הטוב.
חיים יחסר מאוד לכולנו, אך רוחו האוהבת תישאר איתנו לעד.
בגעגוע, עפרה.

"Welcome to the Holy Land!"

ד"ר סופיה כץ

"ברוכה הבאה לארץ הקודש!" - במילים אלה בירך אותי פרופ' חיים גורן בפגישה הראשונה שלנו. הגעתי אז לביקור קצר, וחיים שכיהן בתפקיד סגן הנשיא לעניינים אקדמיים, היה האיש שקיבל את פניי בתל-חי. במשך כל תקופת עבודתי היה קולגה, מנטור וחבר. בנדיבות יוצאת דופן, השקיע בפעילויות מרכז תל-חי לחקר דתות, השתתף בכנסים, הדריך סיורים של חוקרים, התעניין ותמך.

חיים היה ויישאר איש תל-חי - איש חזון ופעולה.

עצוב מאוד להיפרד - אני מקווה שהחברים הוותיקים, אדוארד רובינסון (1794 - 1863) ואחרים שעל המסעות שלהם בארץ הקודש כתב רבות, יקבלו את פניו של חיים בברכה פשוטה ולבבית: "ברוך הבא לארץ הקודש!"

"Welcome to the Holy Land!"

אנחנו נתגעגע....

ד"ר אלון גולדברג, ראש החוג לחינוך ערך ראיון עם פרופ' חיים גורן בשנת 2019

להלן קישור לראיון המלא: **לחצו כאן**